

بسم الله الرحمن الرحيم

شیوه نامه پیشنهادی افسر اخلاق بیمارستان

مقدمه:

افسر اخلاق بیمارستان فردی است که نقش مهمی در رسیدگی به مسائل اخلاقی که در محیط های مراقبت سلامت رخ می دهد، ایفا می کند. افسر اخلاق در بیمارستان می تواند موجب ارتقاء استانداردهای اخلاقی و حرفه ای در محیط های درمانی گردد. بر اساس بزرگی و کوچکی بیمارستان دفتر یا واحد اخلاق حرفه ای بیمارستان محل استقرار افسر اخلاق است و طبیعتاً افسر اخلاق فردی است که مسئولیت اداره آن واحد/دفتر را برعهده دارد. افسر اخلاق ترجیحاً فردی است که دانش آموخته اخلاق حرفه ای (اخلاق پزشکی) در یکی از مقاطع کارشناسی ارشد و یا دکترای تخصصی است و به علاوه تسلط و آشنایی کافی به افراد و ساختارهای بیمارستان محل ارایه خدمت دارد. در بیمارستان هایی که دانش آموخته اخلاق حرفه ای (اخلاق پزشکی) موجود نیست فردی که در حیطه حقوق بیمار یا کیفیت خدمات بالینی فعالیت می کند و در آن زمینه ها آموزش دیده و یا پژوهش های منتشر شده دارد می تواند به طور موقت این مسئولیت را بر عهده داشته باشد.

توانایی ایجاد هماهنگی در سیاست های اخلاقی بیمارستان با شورای اخلاق دانشگاه علوم پزشکی متبوع و کمیته اخلاق بالینی معاونت درمان دانشگاه و گروه اخلاق پزشکی دانشگاه از مهمترین ویژگی هایی است که افسر اخلاق بایستی داشته باشد.

تأملی در واژه «افسر»

در برخی از بیمارستان های دنیا نهادی به نام افسر اخلاق به فعالیت مشغول است و حتی گاهی چند افسر اخلاق در بیمارستان های بزرگتر مشغول ارایه خدمات اخلاق بالینی هستند که فرد ارشد آنها را (Chief Ethics Officer) می نامند. افسر واژه ای است فارسی به معنای تاج سروری، در شاهنامه حکیم ابوالقاسم فردوسی که به فارسی گزینی کلمات شهره است واژه افسر با همین معنا به کار رفته است. افسر در عبارت افسر اخلاق که نهادی است که در بیمارستان های دنیا وجود دارد ترجمه واژه Officer است. می دانیم که واژه آفیس به معنی مطب، دفتر کار و از این قبیل است و آفیسر مدیر این مطب یا دفتر است.

همانطور که می دانیم رکن مدیر داخلی در بیمارستان های کشور ما تقریباً همان وظایف افسر ارشد اجرایی یا (Chief Executive Officer) را انجام می دهد. لذا افسر اخلاق به غیر از آن که ویژگی های فوق را دارد، وظیفه ای همتر از مدیر بیمارستان دارد.

در اسناد قدیمی تر معاونت درمان وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی از مفهومی به نام «سوپروایزر اخلاق بالینی» نام برده شده است؛ در ماده ۱۷ بند ۱ دستورالعمل تشکیل کمیته های اخلاق بالینی برای کمیته اخلاق بیمارستان عضوی به نام «سوپروایزر اخلاق» در نظر گرفته است (عضو شماره ۷)

اما به نظر می رسد آن چه که سبب شده است که به جای واژگان افسر یا مدیر در دستورالعمل کمیته های اخلاق از عبارت سوپروایزر اخلاق بالینی استفاده شود نوع فهم عرفی از واژه سوپروایزر و فعالیت هایی که از افسر اخلاق انتظار است که به فعالیت های سوپروایزر های محترم نزدیک است.

سوپروایزر اخلاق بالینی نه یک مقام انتظامی و نظامی است و نه یک مدیر که فقط فرآیند ها را مدیریت کند، بلکه وظیفه او ارتقای شرایط بیماران است و ارتقای بیمارستان از منظر اخلاق بالینی.

حیطه های فعالیت افسر اخلاق

شیوه کار افسر اخلاق معمولاً شامل مراحل و فعالیت های زیر است:

1. ارایه توصیه هایی برای ارتقای اخلاق بالینی

افسر اخلاق به کارکنان بیمارستان، از جمله پزشکان، پرستاران و دیگر اعضای تیم درمان، آموزش می‌دهد و مشاوره می‌کند تا آنها بتوانند با مسائل اخلاقی پیچیده‌ای که ممکن است در طول کار با بیماران و خانواده‌ها پیش بیاید، بهتر برخورد کنند. افسر/ان اخلاق بالینگران و متخصصان مراقبت های سلامت، بیماران و خانواده ها را درباره دوراهی ها و مسائل اخلاقی مانند تصمیمات پایان زندگی، رضایت آگاهانه و رازداری راهنمایی می کنند.

2. ایفای نقش در تدوین سیاست های اخلاقی بیمارستان

افسر اخلاق می‌تواند در تهیه و تدوین سیاست‌ها و راهنماهای اخلاقی بیمارستان نقش داشته باشد تا به کارکنان کمک کند که در موقعیت‌های چالش‌برانگیز به راهنمایی‌های مشخصی دسترسی داشته باشند. افسر/ان اخلاق به توسعه و اجرای سیاست‌ها و رویه های اخلاقی در بیمارستان کمک می کنند و اطمینان می دهند که سیاست های مصوب (رسمی) و غیرمصوب (غیررسمی) با استانداردهای قانونی و بهترین شیوه ها هماهنگ هستند.

3. توسعه آموزش های اخلاق بالینی و افزایش مهارتها

افسر/ان اخلاق با برگزاری جلسات آموزشی در زمینه اخلاق بالینی برای کارکنان موجب می شوند که هم آگاهی ها در مورد مسائل اخلاقی افزایش یابند و تصمیم گیری اخلاقی را در عمل بالینی ارتقا دهند و هم در مواردی که لازم است مهارتی کسب شود و ارتقاء یابد مانند مهارت بیان خبر بد، مهارت نحوه شفاف سازی خطای پزشکی.

4. راه اندازی سیستم مشاوره اخلاق بالینی و ارایه مشاوره اخلاق بالینی

در مواقعی که یک مورد خاص در بالین بیماران از نظر اخلاقی چالش‌برانگیز باشد (مانند تصمیم‌گیری درباره پایان زندگی، حریم خصوصی بیماران و اطلاع رسانی به همسر بیمار درباره بیماری مسری و از این قبیل) افسر اخلاق (اگر دانش آموخته دکترای تخصصی اخلاق پزشکی باشد) می‌تواند پس از درخواست مشاوره اخلاقی از سوی بالینگران، به بررسی و تحلیل این موارد بپردازد و به تصمیم‌گیری‌های اخلاقی کمک کند و اگر افسر اخلاق دانش آموخته دکترای تخصصی اخلاق پزشکی نباشد؛ ساز و کار و فرآیند این مشاوره ها با متخصصان مذکور را فعال سازی و تسهیل نماید. در واقع افسر/ان اخلاق می توانند مشاوره های اخلاقی را هدایت کنند، تا به تیم های مراقبت های بهداشتی کمک می کنند تا موارد پیچیده ای را که شامل ملاحظات اخلاقی است از مشاوره متخصصان اخلاق پزشکی بهره برند. این مجموعه فعالیت ها می‌تواند شامل فعالیت هایی برای توسعه میانجی‌گری بحث‌ها بین بیماران، خانواده‌ها و ارائه‌دهندگان مراقبت‌های بهداشتی باشد.

5. تسهیل فعالیت های کمیته اخلاق بیمارستان

امروزه تقریباً در تمام بیمارستان های کشور، کمیته های اخلاق بیمارستان وجود دارد. البته بسیاری از این کمیته ها وظایف اصلی خود را نمی شناسند یا انجام نمی دهند. افسر اخلاق می تواند تسهیل کننده فعالیت های کمیته اخلاق باشد به نحوی که این کمیته بتواند هم به مسائل جاری اخلاق بالینی بیمارستان بپردازد و هم به مسائل اخلاقی سیستمیک که نیازمند تغییر در سیاست ها و برنامه هاست، بپردازند. افسر اخلاق می تواند این کمیته ها را هماهنگ کند و اطمینان حاصل کند که آنها به طور موثر عمل می کنند و به نگرانی های مربوطه رسیدگی می کنند. در این حیطه کمیته ها باید با کمیته اخلاق بالینی معاونت درمان دانشگاه، شورای اخلاق دانشگاه و گروه آموزشی اخلاق پزشکی دانشگاه در ارتباط و هماهنگ باشند.

6. تحلیل شرایط اخلاقی بیمارستان و کمک به پژوهش درباره موضوعات اخلاقی بیمارستان

افسر/ان اخلاق در تحقیقات مربوط به اخلاق مراقبت های بهداشتی شرکت می کنند یا به انجام این تحقیقات توسط سایر صاحب‌نظران کمک می کنند و از این طریق به توسعه بهترین شیوه ها و سیاست ها کمک کنند.

7. ایفای نقش هواخواهی برای استیفای حقوق ذینفعان به ویژه ارتقای درمان های مبتنی بر اخلاق حرفه ای تا توسعه فرهنگ اخلاقی

افسر/ان از رفتار اخلاقی با بیماران حمایت می کنند و فرهنگ اخلاقی را در سازمان ترویج می کنند. افسر اخلاق تلاش می‌کند تا یک فرهنگ اخلاقی قوی در بیمارستان ایجاد کند و در شکل گیری جو اخلاقی بیمارستان نقش داشته باشد، تا در آن بیمارستان تمامی کارکنان به ارزش‌های اخلاقی اهمیت بدهند و به رعایت آن‌ها متعهد باشند.

یکی از موثرترین روشهایی که می تواند به تحقق این اهداف کمک کند انجام راند روزانه بیماران است. افسر اخلاق پس از آن که گلوگاه های مهم اخلاقی بیمارستان خود را جست و جو و مشخص کرد آنها را به صورت چک لیست درآورده و به طور روزمره کیفیت اجرای موارد آن چک لیست را ارزیابی می کند.

برخی موضوعات اخلاقی در همه محیطهای درمانی مشترک است که از طرف دبیرخانه کمیته ملی اخلاق بالینی پیشنهاد می شود اما افزودن به و کاستن از آن چک لیست جزء وظایف پژوهشی افسر اخلاق است، که از طریق انجام پژوهش در همان محیط و تحلیل و ارزیابی های درون سازمانی درباره فعالیت های مستمر روزانه محیط های مختلف بیمارستان است.

به طور کلی، نقش یک افسر اخلاق بیمارستان برای ایجاد یک محیط اخلاقی در محیط ارایه مراقبت های بالینی است افسر اخلاق تلاش می کند که از اینکه مراقبت از بیمار بر اساس اصول اخلاقی هدایت می شود؛ اطمینان حاصل کند و ذینفعان در تصمیم گیری های اخلاقی حمایت می شوند.